

Dagens frågor

Ärkebiskoplig utrikespolitik

Den förra ärkebiskopen i Uppsala var svag för att få resa utomlands till Kyrkornas Världsråd. Han blev nog medveten om att denna institution i avsevärd grad dirigeras från KGB i Moskva, avdelningen för desinformation och anti-amerikanism. Men han trodde nog att han och hans medarbetare inte lät lura sig. Verkligheten var en annan.

Ärkebiskop Bertil Werkström var vid sitt tillträde i Uppsala ganska ny i utrikespolitiken. Utan tvivel blev han snart påverkad av dem som vill att Sverige skall bli kvar inom denna omstridda institution och fortsätta i samma riktning som hittills. Det är lätt att bli indoktrinerad i sådant som man inte förstår.

I början av december återvände han från ett möte med Världsrådet i Zimbabwes huvudstad Harare. Mötet "kom till med mycket kort varsel," meddelade Werkström. Trots detta kunde deltagarna enas om skarpa uttalanden och krav på långtgående åtgärder. Mötet hade alltså blivit väl förberett. Den svenska ärkebiskopen krävde att regeringen i Sydafrika skall avgå. Det är inga småsaker precis. Men "diskriminering av svarta är emot Guds vilja," sade han, och förmodligen instämde alla de närvarande, även de som hör hemma i Moskva.

Werkström förklarade också att han har förståelse för att de svarta använder våld. "Människor som förtryckas och torteras måste få slå tillbaka mot sina plågoandar." Däri är lätt att instämma, men med vissa reservationer. Ärkebiskopen kunde läsa om ett instämmande samma dag han kom hem. Svarta män hade slagit ihjäl en treårig svart flicka

och bränt hennes mor till döds som miss-tänkt för att ha hjälpt polisen. Om detta också är Guds vilja får ärkebiskopen själv yttra sig om; meningarna kan vara delade.

Från mötet fick vi veta att länder som tidigare varit tveksamma om sanktioner, även USA, "stälde sig helt bakom den långt gående resolutionen." Hade de amerikaner, som var med i Harare, ett formellt uppdrag från sin regering? Vissa åtgärder, som Werkström och andra tillrådde, kan medföra lidanden i Sydafrika. "Men de svarta är dock beredda att ta på sig detta lidande." Har ärkebiskop Werkström mandat att tala för Sydafrikas svarta befolkning? Vet han alls vad han talar om?

Han talar i varje fall inte för Sverige, inte heller för Svenska kyrkan, inte ens för sitt eget stift i utrikespolitiska frågor. Han talar bara för sig själv. En svensk ärkebiskop med stor erfarenhet och erkänt gott omdöme kan ha ett betydande inflytande. Men borde inte ärkebiskop Werkström vänta några år innan han gör sin nästa utrikesresa?

Är det OK?

Det kooperativa oljeföretaget OK, som ingår i Rörelsen (s), har närmat sig konkursens rand. Företaget har därmed brutit mot en viktig princip, nämligen att Rörelsen måste gå med vinst.

En viktig, kanske dominerade, förklaring till OK:s förluster har varit att OK har investerat mycket pengar i ett oljeraffinaderi, Scannraff, på den svenska västkusten. Dessvärre, för OK, befinner sig hela den västeuropeiska raffinaderiindustrin i en djup kris, beroende bl.a. på att olje- och bensinförbrukningen har

blivit lägre än väntat.

Det statliga oljebolaget Svenska Petroleum har nyligen köpt halva OK:s andel i Scannraff. Det är inte första gången som Svenska Petroleum tar över en del av OK:s andel i detta raffinaderi. En liknande affär har gjorts en gång tidigare för några år sedan.

Det skulle vara högeligen överraskande om Svenska Petroleum inte har betalat ett överpris för andelen i Scannraff och därmed hjälpt till att rädda OK undan en annars hotande konkurs. Det är bra för OK. Men är det verkligen OK att regeringen – den har säkert tryckt på Svenska Petroleum i denna fråga – på detta sätt biter huvudet av skammen och använder skattebetalarnas pengar och den politiska makten för att hjälpa ett sig närstående företag.

Ännu allvarligare är det kanske att denna affär kan göras utan att det väcker någon större uppmärksamhet i den offentliga debatten. Oljebranschen tiger. Man vill inte stöta sig med makthavarna. Pressen tiger. De har mycket annat att skriva om. Politikerna tiger. Vem har tid med en sådan här liten perifer fråga?

Till och med Jan Guillou tiger. Men har han väl inte tid med allting? Och det borde väl finnas fler än en tidigare fängelsekund som borde stå upp och fördöma maktmissbruk?

Harvardandan ser ut att sprida sig. Men man skall komma ihåg att Harvard's devis är Veritas.

Och som Tegnér skrev: Sanningen segrar! – För det gör den väl?

Vem betalar Porschen?

Förväntningar om räntesänkning och borgerlig politik i den socialdemokratis-

ka statsbudgeten har bidragit till att höja aktiekurserna. Vissa av aktieägarna har då sålt en del av sina aktier och köpt sportbilar.

Den vanliga uppfattningen i den fördelningspolitiska debatten är att det är löntagarna som fått betala dessa sportbilar. Okunniga journalister har spritt uppfattningen att värdestegringen på aktier i stället kunde ha använts till nyttigare ändamål. Sålunda skrev DN-journalisten Bo A Ericsson att bara värdeuppgången oktober–januari på stockholmsbörsen motsvarade hela anslaget till socialdepartementet (85 mdr kr).

Först måste konstateras att orealiserade "vinster" (kursstegringar) på aktier inte är någon inkomst för aktieägarna. Prisnoteringarna på aktiebörsen är egentligen bara en grov prognos för vad enstaka aktieägare skulle kunna få för sina aktier den närmaste tiden. Att räkna om värdet på samtliga aktier till ett totalt börsvärde är ett infantilt bidrag till mytbildningen eftersom börsvärdet saknar verklighetsanknytning. Det finns aldrig några köpare till hela börsvärdet på en gång.

Men vem betalar då aktieägare Silverskeds nya Porsche när han realiserat sin värdestegring och köpt sportbil för pengarna? Det omedelbara svaret är de aktiesparare som köpt hans aktier. Dessa personer har tagit ut sina sparade pengar från banken och sedan placerat dem i aktier som nyss stigit i värde. Pengarna går till säljaren Silversked som köper en Porsche för likviden.

Några löntagare som får avstå något för att betala Porschen finns inte med i bilden. Ingen hävdar ju heller att travkuskarna på Solvalla har oförskämt låg

lön därför att V5-vinsterna är så stora. V5-vinnarnas sportbilar betalas av dem som investerar sina pengar på totalisatorspel.

Men det finns dock en allvarlig aspekt på en stark värdestegring på aktiemarknaden. Resultatet kan bli minskat hushållssparande. Gruppen av aktieägande hushåll kan anse att "sparkapitalet" i aktier numera är så stort (genom värdestegringen) att några pengar av de löpande inkomsterna inte behöver sparas. Tvärtom kan en del aktier säljas (till institutioner) och vinsterna användas till konsumtion. Detta minskar nettot av sparandet i andra hushåll.

Om det inte framstår som tillräckligt attraktivt att äga aktier på lång sikt kan resultatet bli så stora aktieförsäljningar att sparkvoten faller till noll. Detta kan vara förklaringen till att det gått just så i Sverige de senaste åren.

Viljen I veta och viljen I förstå?

När oljepriset häromsistens sjönk under 20 dollar per fat meddelades denna nyhet i TV 1:s Aktuellt. Som huvudsaklig kommentar i sändningen kl 18.00 meddelades den glädjande nyheten att de svenska bilisterna nu kunde hoppas på att bensinpriset kunde sjunka med någon tioöring. Dessutom kunde man räkna med att inflationen i Sverige skulle bli en halv procent lägre under 1986 än man tidigare räknat med och att detta i sin tur kunde tänkas underlätta avtalsrörelsen.

Till sändningen kl 21 hade man tänkt till på Aktuellt-redaktionen. Man hade då tydligen kommit på att ett sjunkande oljepris kunde ha effekter även utanför Sveriges gränser. Till följd av detta hade man producerat en längre kommentar

om vad ett lägre oljepris skulle betyda för Norge!

När detta läses torde det stå klart för de flesta, även för dem som inte visste det redan tidigare, att det finns flera oljeländer än Norge. Låt oss påminna om länder som tex Mexico, Venezuela, Nigeria, Indonesien – och England inte att förglömma.

När detta läses torde det också stå klart för många att dessa länder har betydande skulder till banker i väst – bankerna i Västeuropa torde ha ungefär lika stora fordringar på Latinamerika som bankerna i USA, vilket inte har varit så allmänt känt.

Det är inte bara TV-aktuellt som syndar. Den svenska debatten – inte bara om ekonomi – är häpnadsväckande ankdammsbetonad. Det är kanske bra för nattsömnen så länge den varar, men uppvaknandet riskerar att bli både hastigt och smärtsamt.

I kommentarerna till Feldts budget har många glatt sig åt att oljepriser och dollarkurs är på väg neråt. Men det är inte så självklart att det är bra för Sverige. En lägre dollarkurs är tex inte bra för Volvo. Att det skulle kunna vara bra för Sverige att det inte går så bra som tidigare för Volvo kan möjligen tänkas; men så har nog inte kommentatorerna menat.

Alla är också lika häpna som glada över att underskottet i budget och bytesbalans sjunker. Bara för några år sedan talade vi om att skuldfällan höll på att slå igen, men nu går det bra, säger man. Men när USA:s handelsunderskott skall minskas, vilket alla gläder sig åt, måste andras, däribland Sveriges, överskott minskas.

Faran är inte över!